

ÉNYÉM A NAGYVILÁG

EGY HÓNAP KRÓNIKÁJA

Március hó

Március első nagy eseménye XII. Pius, az új pápa megválasztása volt. A konklávé 62 bíborosa 1-én ült össze a Vatikánban és amire már hosszú idő óta nem volt példa, huszonnégy óránál kevesebb idő alatt eredményes volt a bíborosok harmadik szavazása.

Pacelli bíboros megválasztása különösen nagy örömet okozott magyar római katolikus körökben. Előző esztendei magyarországi tartózkodása az eucharisztikus kongresszus idején igen népszerűvé tette nálunk a római katolikus egyház új látható fejét és Szent Péter utódját. De XII. Pius pápa is szeretettel emlékszik vissza a magyar fővárosban eltöltött napokra.

Március első napjaiban a csehek és szlovákok közötti belső viszály új nagyarányú válság megindítójává lett a nemzetközi politikában. Szlovákia a hónap első napjaiban teljes elszakadást követelt Prágától. A cseh kormány eleinte erőszakos eszközökkel akarta elfojtani a szlovák elszakadási törekvéseket.

Az események ekkor gyors ütemben követték egymást. Március 14-ére összehívták a szlovák parlamentet. A parlament kimondta a Csehországtól való teljes elszakadást. Az önálló szlovák állam első miniszterelnöke, államfői ranggal, újból Tiso József lett; külügyminiszter Durcsánszky, aki a Prágával való szakítást megelőzőleg Bécsbe menekült. A kormányba belépett Tuka professzor is, mint a miniszterelnök helyettese.

Ugyanennek a napnak az éjszakáján Hácha cseh köztársasági elnök Berlinbe utazott, a magyar kormány pedig a Munkácsnál és Ungvárnál történt súlyos határsértések miatt tizenkétórás ultimátumot intézett a prágai kormányhoz, követelve Kárpátalja azonnali kiürítését. Ilyen körülmények között az idei március Idusának reggele világtörténelmi eseményeket hozott magával. A magyar csapatok még az éjtszaka folyamán több ponton átlépték a novemberben megállapított határokat. Különösen gyors volt az előnyomulás Szolyva irányába, a Verecke-hágó felé. Itt és Úzsoknál már a következő napon, március 16-án megtörtént az első találkozás a magyar és a lengyel csapatok között. Így, hála honvédségünk felülmúlhatatlan teljesítményének, kétszer huszonnégy óra alatt sikerült megvalósítani a külpolitikailag egész Közép-Európa jövője szempontjából elhatározóan fontos, közös lengyel-magyar határt.

Kárpátalja birtokbavétele nem tartott egy hétig sem. A rutén őslakosság mindenütt nagy örömmel fogadta az új honfoglalókként érkező magyar honvédeket. A csehek által a Ruténföldre telepített ukrán bandák itt-ott

ellenállást kíséreltek meg, de nem sok eredménnyel. „Kárpát-Ukrajna“ egy nappal a magyar csapatok bevonulása előtt Huszton szlovák mintára ki-mondta függetlenségét, de az ukrán kormány miniszterelnöke már a következő nap Romániába, később Belgrádba, majd Zágrádba menekült. Az utóbbi helyről küldött magyarnyelvű nyilatkozatában igyekszik Volosin bizonyítani, hogy Kárpátalját nem ajánlotta fel Romániának és ő is a Magyarországhoz való csatlakozás híve volt. Ezzel szemben áll az a tény, hogy Németországtól valóban védelmet kért, de, amint azt Göring porosz miniszterelnök egyik nyilatkozatában kijelentette, ajánlatával elkésett.

A magyar belpolitika márciusban teljesen ezeknek az eseményeknek hatása alatt állott. Február végén voltak olyan hírek, hogy az országgyűlés közeli feloszlását és új választások kiírását lehet várni, valószínűleg még a tavasszal. Március legutolsó napjain újból hasonló hírek terjedtek el és így könnyen lehetséges, hogy az új országgyűlési választásokat még a tavasz vége felé, az aratási munkák megkezdése előtt meg fogják tartani.

*

A közös lengyel-magyar határ megvalósítása mellett az európai politika másik legnagyobb jelentőségű eseménye Cseh- és Morvaországnak a Német Birodalomba történt beolvasztása volt. Hácha elnök március 15-én a kora hajnali órákban befejeződött tanácskozások végén Hitlerrel együtt közös nyilatkozatot írt alá. Ennek értelmében Csehország politikai önállósága megszűnt. A Német Birodalom kormánya biztosította a cseh és morva népet népi és műveltségi életük folytonosságának fenntartásáról, de ettől eltekintve történelmi erő és hagyományok jogán a Német Birodalom tartományaiként olvasztotta be Cseh- és Morvaországot a megnagyobbodott ország határai közé. Ezzel a közel nyolcmilliónyi cseh és morva nép nemzeti függetlenségének még külső látszatát is elveszítette.

A német motorizált csapatok már az egyezmény aláírásának reggelén átlépték a mult év őszén megállapított határokat; a kora délelőtti órákban már Prágát is birtokukba vették. Maga Hitler már március 15-én az esti órákban a cseh fővárosban volt és a Hradzsínban szállt meg. Prága lakossága kisebb részben tehetetlen dühvel, de a legtöbben a hosszú bizonytalanságtól megtörve inkább egykedvűen nézték az idegen megszállóknak fővárosukba történt bevonulását. A német csapatok alig találtak ellenállásra, de amennyire a gyér számú tudósításokból következtetni lehet, az egész csehországi vértelen hódítás elszomorító és leverő látványt nyújthatott.

Németország igen nagy gazdasági és katonai értékek birtokába jutott Csehország elfoglalásával. Csehországnak volt egész Kelet-Európában legjobban felszerelt hadserege és ez a hadianyag, ezernél több katonai repülőgéppel együtt, most mind a német hadsereg birtokába ment át. Még nagyobb jelentősége van annak, hogy Csehország hatalmas hadiipara mind német kézre került. A Skoda-gyár és Csehország többi hadiipaggyára látta el fegyverrel többek között a román és a jugoszláv hadsereget. Könnyű megérteni, hogy a Csehországban végbement változásnak milyen mélyreható következményei lesznek éppen a balkáni államok további politikájának kialakulására, akár folytatják a csehországi gyárak fegyverszállítmányaikat Romániába és Jugoszláviába, akár megszüntetik.

Csehország elfoglalásának további és gyorsan jelentkező következményei voltak a távolabbi világpolitikában is, amint az érthető és várható

is volt. Neville Chamberlain brit miniszterelnök már március 17-én, szülővárosában, Birminghamban, 70. születése napja alkalmából a tiszteletére rendezett ünnepségen tartott beszédében éles tiltakozást jelentett be a német hódítás miatt. Chamberlain Németország csehországi hódítását egyrészt a müncheni egyezmény egyoldalú megsértésének tekintette, mert a német kormány vállalt kötelezettsége ellenére egyoldalúlag és előzetes tanácskozás nélkül hajtott végre egész Európa sorsát érintő cselekedeteket; másrészt az adott szó megsértésének mondotta Csehország meghódítását, mert hiszen Hitler a müncheni egyezmény végrehajtása után saját maga jelentette ki, hogy további területi igényei Európában nincsenek.

A csehországi események mindkét nyugati nagyhatalom, Nagybritannia és Franciaország közvéleményében élénk visszahatást keltettek. A francia parlament valóságos diktátori hatalommal bízta meg Daladier miniszterelnököt és kormányát a szükséges védelmi intézkedések és a haderő gyors fejlesztése céljából. Nagybritannia pedig éles németellenes külpolitikát kezdett. Az első lépés az volt, hogy a brit-német kereskedelmi tárgyalásokat, amelyek éppen kezdődőfélben voltak, azonnal félbeszakították. Memelnek március 22-én bekövetkezett átadása semmi különösebb visszahatást nem keltett. De mikor arról érkeztek hírek, hogy Németország és Lengyelország között a lengyelországi német kisebbség állítólagos súlyos bántalmazása miatt mind feszültebbé vált a helyzet, a brit kormány gyors elhatározásra szánta el magát. Chamberlain miniszterelnök március 30-án, az alsóház ülésén kormánynyilatkozatot olvasott fel. Ennek értelmében Nagybritannia azonnali egyoldalú támogatást ajánl fel mind maga, mind Franciaország nevében, ha Lengyelország függetlenségét német támadás veszélyeztetné. Ez a nyilatkozat a miniszterelnök kijelentése szerint csak ideiglenes természetű, mert mind Lengyelországgal, mind más érdekelt nemzetekkel hamarosan tárgyalások indulnak meg függetlenségük megóvása érdekében. A tárgyalások sorát Lengyelország kezdi meg. Beck ezredes, lengyel külügyminiszter március 31-én indult el Londonba.

Nagybritannia kezdeményezése nagy visszahatást keltett Németországban és a hónap végén a nemzetközi helyzet meglehetősen feszült volt. A hónap utolsó napjaiban olyan hírek terjedtek el, hogy Nagybritannia és Olaszország között titkos tárgyalások indultak meg azzal a céllal, hogy Olaszország, mint közvetítő vállalkozzék az ellentétek enyhítésére. Erre azonban már csak később kerülhet sor.

*

A hónap krónikájának teljessége végett még csupán azt jegyezzük fel, hogy március 23-án és a következő napon szlovák csapatok megtámadták azokat a magyar csapatokat, amelyek a szlovák-rutén határ végleges megállapítása céljából az Ung völgyétől nyugatra néhány pontot megszálltak. Ugyanekkor szlovák repülőök nyílt magyar városokat és falvakat bombáztak. A magyar katonai repülőök a szlovákokkal felvették a harcot, igen sok szlovák repülőgépet megsemmisítettek vagy leszállásra kényszerítettek, azonkívül megtorlársképen bombázták az iglói katonai repülőteret.

Közben Budapesten magyar-szlovák katonai bizottság megállapította a végleges határokat. Ilyenmódon Kárpátalja területe újabb 1000 négyzetkilométerrel, 40 községgel és 40—45 ezer főnyi lakossal lett nagyobb. Így Kárpátalja megnövekedett területe kerek számban 12 ezer négyzetkilométer és lakosainak száma 600 ezer.

Máthé Elek